

Závěr

Účelem práva je upravit vzájemné soužití lidí, podporovat to, co je mu ku prospěchu a naopak svými nástroji reprobovat, napravovat a někdy i trestat to, co se mu přičí. V předchozím textu jsme se zabývali formami, kterými normy občanského práva napravují společensky patologické situace porušení smluvní povinnosti. Soukromé právo zasahuje při porušení žádaného stavu jinak než např. trestní právo. Z rozebíraných právních následků (výměna věci, náhrada škody, odstoupení od smlouvy) je zřejmé, že jejich primárním účelem není trestat, nýbrž působit vhodně k nápravě narušených smluvních vztahů tak, aby bylo nakonec dosaženo cíle – závazek byl všemi stranami splněn, aniž by se z porušení smlouvy někdo obohatil a jiný byl zkrácen. V konečném důsledku tím občanskoprávní normy přispívají ke kultivaci soukromoprávního styku.

To se bohužel v praxi neděje ve všech případech a některé normy (jejich formulace) jsou z hlediska smluvní svobody zbytečné a rigidní a spíše obtěžují a znesnadňují tržní vztahy. Výklad další skupiny norem je zamlžen přetrvávajícími rozpory mezi teorií a soudní praxí či (ještě hůř) mezi jednotlivými senáty Nejvyššího soudu ČR. Jeden příklad za všechny – není shoda ani ve vrcholně důležité otázce, zda okruh oprávněných a povinných osob z porušení smlouvy je omezen na smluvní strany či nikoliv. Navíc lze poznamenat, že současná úprava předmětné problematiky je vlivem původní socialistické koncepce nesystematická a pro laického uživatele matoucí. Tyto nešvary podlamují důvěru potencionálních kontrahentů ve vynutitelnost jejich spravedlivého nároku, potažmo je i mnohdy vrhají do značné právní nejistoty ohledně jejich pohledávek.

Přítom úprava smluvních vztahů je věcí natolik společensky vážnou a základní, že by zákonná pravidla měla být stanovena (a interpretována) v souladu se zdravým (selským) rozumem a axiomem spravedlnosti, dodržována intuitivně a přijímána jako jediná možná ve státě, v němž vládne právo.

V tomto ohledu lze – třebaže je to poněkud předčasné – přivítat poctivý přístup autorů návrhu rekodifikace občanského práva, která má mj. za cíl některým institutům účelově modifikovaným komunistickou ideologií vrátit jejich tradiční a přirozený obsah. Návrh má propracovanou systematiku smluvní a delikttní části. Vyzdvihuje autonomii

lidského jednání, které je schopné se o vlastní záležitosti postarat i bez zbytečných zásahů soukromého práva, s apelem na zodpovědný přístup ve smluvních vztazích (pacta sunt servanda) a nutnost ohlídat si svá práva (odstranění institutu prekluze). Zavádí jednokolejnost úpravy následků porušení smlouvy pro občanskou i obchodní sféru. Případné přijetí návrhu s sebou nutně přinese novou vlnu intenzivní práce právní vědy i justice ohledně interpretace slov nového zákona. Lze vyslovit přání, aby tato práce nezapomínala na teleologické hledisko, a šla tak vstříc podpoře zdravé smluvní praxe.

Z důvodu chystané rekonstrukce je i uvedená materie v současné době velmi živou oblastí, v níž se očekává (i s ohledem na celoevropské snahy o formulaci společných zásad smluvního resp. deliktního práva) prudký vývoj. I přes fakt, že věci jsou neustále v pohybu, jsem se pokusil o co nejobjektivnější zachycení stavu právní úpravy následků porušení smlouvy v režimu občanského práva ke stavu v listopadu 2009, a snad se to alespoň zčásti zdařilo.